

After LIFE Conservation Plan

LIFE Lille Vildmose

LIFE10 NAT/DK/000102

AAGE V. JENSEN
NATURFOND

 **Miljø- og
Fødevareministeriet**
Naturstyrelsen

Indledning

Aalborg Kommune, Aage V. Jensen Naturfond og Naturstyrelsen indgik i 2011 et samarbejde om et EU-medfinansieret projekt kaldet Life Lille Vildmose med det formål, at sikre den eksisterende højmose og forbedre betingelserne for en række truede jordrugende fugle og for, at ny højmose på sigt vil kunne udvikle sig i den centrale del af Lille Vildmose. Projektet blev udført i perioden 2011-2019 og omfattede Habitatområde H18 og Fuglebeskyttelsesområde F7. Projektarealet dækker i alt 7.824 ha.

Projektets aktiviteter har haft ophæng i Natura 2000 planlægningen, som hvert 6. år fastlægger bevaringsstatus for de udpegede arter og naturtyper og udstikker behovet for yderligere tiltag for opnåelse af gunstig bevaringsstatus. I 2007 blev Lille Vildmose fredet, og fredningsbestemmelserne dikterer krav til områdets udvikling og har ligeledes formet de aktiviteter, som Life-projektet har gennemført.

Pleje og drift

Et centralt element i sikring af det åbne landskab i Lille Vildmose, som fredningen tilsiger, og udviklingen hen mod en gunstig bevaringsstatus for den aktive højmose er, at begrænse opvæksten af vedvegetation. Et virkemiddel i Life-projektet til at sikre det lysåbne landskab har været, at etablere en indhegning på ca. 2.100 ha i Mellemområdet med henblik på naturlig afgræsning med hjemmehørende dyr. I indhegningen er udsat kronstyr og elg. Aalborg Kommune har i samråd med Aage V. Jensen Naturfond udarbejdet en forvaltningsplan for de elge, kronstyr og rådyr, som opholder sig i indhegningen med det hovedsigte, at området og dyrebestanden udvikles som et selvforvaltende system med frit spil for de naturlige økologiske processer.

Aalborg Kommune har desuden udarbejdet en plejeplan for Mellemområdet og Paraplymosen, hvis sigte er at skabe rammerne for, at de økologiske og fysisk vigtige naturlige processer kan udfolde sig så frit og utæmnet som muligt i et område, hvor menneskelig indblanding begrænses mest muligt. Introduktion af nøglearter såsom kronstyr og genskabelse af naturlig hydrologi er processer igangsat af Life-projektet.

Det er lagt ind i plejeplanen, at der en gang årligt besigtiges og vedligeholdes tørvedæmninger, spunsvægge og andre hydrologiske reguleringsanlæg for at sikre de ønskede vandstande og hindre utilsigtet vandudsivning. Plejeplanen anviser her lokalitet for lokalitet behov for overvågning og potentiel vedligeholdelse og drift af anlæg.

Naturstyrelsen vil i en overgangsperiode efter Life-projektets ophør stå for tilsynet med Birkesø i forhold til digernes tilstand og afledningen af vand fra søen. Denne opgave overdrages herefter til Aage V. Jensen Naturfond, som er lodsejer.

Monitering

Undervejs i Life-projektet er udviklingen i bestande og forekomster af fugle og vegetation monitoreret for at få en indikation af effekten af projektets genopretningsaktiviteter. Grundvandstande såvel vandstande i vandløb er på udvalgte lokaliteter ligeledes monitoreret løbende gennem projektperioden primært med henblik på at indsamle data til brug for detailplanlægning af genopretningsaktiviteterne.

Vegetation

Monitering af vegetationen er gennemført dels på faste NOVANA stationer og dels på lokaliteter udpeget i Life-projektet. Data herfra er anvendt til afrapportering af effekten af indsatser i projektet, mens data fra NOVANA stationerne desuden indgår i et landsdækkende monitoringsprogram om udviklingen af bevaringsstatus for habitatnaturtyperne generelt. Derudover er der gennemført en specifik monitering på Life-projektets aktion med podning af sphagnum-mosser på afgravede græsferner.

Fremover vil moniteringen af vegetationen i Lille Vildmose fortsat have sit ophæng i NOVANA-programmet og følge programmets kadence. Her vil udpegningen af nye NOVANA stationer blive vurderet og gennemført.

I Aalborg Kommunes plejeplan indgår en beskrivelse af den forventede overvågningsindsats i området. Af plejeplanen fremgår det, at overvågningen, som omfatter registrering af vegetationsdata og strukturdata samt artsdata for en række organismegrupper, skal skaffe et detaljeret kendskab til vigtige naturværdier i området, så effekten på artsammensætningen af den naturpleje, der gennemføres, kan følges og danne grundlag for eventuelle justeringer af naturplejeindsatsen.

Fugle

Registrering af fugle i Lille Vildmose er primært baseret på frivillig indtastning i DOF-Basen af de mange besøgende i området. Derudover har erfarne ornitologer årligt foretaget systematiske registreringer af ynglende og rastende fugle, som er indarbejdet i en årsrapport for fugle i Nordjylland.

DOF-Nordjylland har bidraget til Life-projektet med årlige afrapporteringer. Fremadrettet vil registreringerne fortsat baseres på frivillige indtastninger i DOF-basen samt bidrag til årsrapporten for Nordjylland.

Information og formidling

Informationsaktiviteterne i Life-projektet har været flersidige med information og formidling på flere niveauer.

Hovedparten af anlægsaktiviteterne i projektet er formidlet på stedet via informationstavler. Tavlerne er produceret i vejrbestandige materialer, der gør at de kan holde i mange år. Flere steder er informationstavler og kort integreret i de borde-bænkesæt, der er sat op af projektet.

Projektets folder, som beskriver de mange tiltag, der er gennemført, er trykt i en endelig udgave i et oplag på 40.000 eksemplarer, som primært er møntet på uddeling fra Vildmosecentret.

Med flere end 75.000 årligt besøgende på Vildmosecentret, er centret omdrejningspunkt for den daglige formidling af Lille Vildmose – både mht. historie og natur. Centret fortsætter sine aktiviteter med guidede ture rundt i området efter Life-projektets afslutning og er gearede til at formidle projektets formål og resultater.

I regi af Life-projektet er der produceret to korte film, som dels beskriver Lille Vildmose som Ramsar-område og mosens evne til at bremse udledningen af CO₂, og dels beskriver i billeder og tekst de mange aktiviteter, som er gennemført i projektet. Begge film vises i Vildmosecentrets biograf og er desuden tilgængelig på projektets hjemmeside.

Den obligatoriske hjemmeside for projektet huser en generel introduktion til Lille Vildmose, formålet med Life-projektet og en beskrivelse af de mange aktiviteter, der gennemføres i projektperioden. Hjemmesiden rummer desuden relevante rapporter og dokumenter, produceret undervejs i projektet. Hjemmesiden hostes af Naturstyrelsen og opretholdes efter projektets afslutning.

Fremtidigt samarbejde mellem projektpartnere

Aage V. Jensen Naturfond og Lille Vildmose Naturfond, som ejer store dele af Lille Vildmose, vil i samarbejde med Aalborg Kommune følge områdets udvikling på fondens arealer med henblik på at konvertere græsfennerne til højmose, jf. konklusioner i plejeplanen. Et Interreg-projekt (CANAPÈ) arbejder de første to år efter Life projektet videre på de erfaringer, som er opnået i Life projektet med henblik på at konvertere flere græsfenner i de følgende år.

Den gode dialog, der er opstået på tværs af myndigheder, lodsejere, NGO'er, formidlingscentret, guides, mv. vil blive opretholdt. Der etableres en brugergruppe, som serviceres af Aalborg Kommune. Brugergruppen startes op i foråret/sommeren 2020 og tager afsæt i den følgegruppe, der var nedsat under Life projektet. Brugergruppen er dog åben for flere og andre brugere, hvis der måtte vise sig interesse herfor. Brugergruppen skal være det fremtidige forum for orientering, dialog, nye ideer, mv.

Finansiering

Med Aalborg Kommunes plejeplan for Mellemområdet og Paraplymosen er der lagt spor ud til den fremadrettede overvågning af områdets udvikling og naturplejeindsatser.

Græsningstrykket fra dels elge, kron dyr og råvildt, dels sommergræssende kreaturer vil blive nøje fulgt i de kommende år for at justere antallet af kreaturer, så disse på sigt udfases til fordel for elge og kron dyr. Forvaltningen vil følge de retningslinjer, der ligger i den til enhver tid gældende forvaltningsplan for området.

Aalborg Kommune vil varetage overvågningen og naturplejeindsatserne ud fra de rammer, som de politiske prioriteringer og beslutninger giver budgetmæssig mulighed for.

Ejerne af største parten af området har ejerskabet ud fra en fundats, hvor hele målsætningen er at forøge biodiversiteten. Af fondens beskrivelse af arbejdsvirke, står specifikt, at ”formålet med vores naturområder er at beskytte og bevare naturen, hvor naturlig dynamik og naturnær forvaltning søges fremmet. Vi er parate til gå nye veje i forsøget på at opnå større biodiversitet, eksempelvis ved at udsætte nye dyrearter i naturen, som for eksempel elg i Lille Vildmose.”